

правоохоронних заходів. Штучний інтелект, завдяки своїй здатності збирати, аналізувати та інтерпретувати величезні обсяги даних, відіграє ключову роль у виявленні, прогнозуванні та запобіганні кримінальним правопорушенням в сфері економіки. Його здатність автоматично аналізувати та взаємодіяти із складними економічними даними дозволяє вчасно виявляти аномалії, шаблони та незвичайні поведінкові моделі, які можуть свідчити про можливі протиправні дії. Більше того, штучний інтелект може використовувати алгоритми для автоматичного визначення ризикових областей та надавати рекомендації щодо запобігання фінансовим махінаціям та іншим економічним кримінальним правопорушенням.

Список використаних джерел

1. Зачек О.І., Дмитрик Ю.І., Сенік В.В. Роль штучного інтелекту в підвищенні ефективності правоохоронної діяльності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, № 3. 2023. С. 148–156.

2. Бугера О.І. Використання штучного інтелекту для запобігання злочинності. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 32(71). № 6. 2021. С. 82–86.

3. Бюро економічної безпеки України. Офіційна веб-сторінка. URL: <https://esbu.gov.ua/> (дата звернення 20.12.2023 р.).

Руденко Поліна Олексіївна,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового експертно-
криміналістичного інститут НАВС
Науковий керівник:

Комаринська Юлія Борисівна,

професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПОТЕРПЛОГО

Термін «психологічна корекція» з'явився на початку 1970-х років і був пов'язаний з проблемою сексуального насильства в США і Європи.

Психологічна корекція – це система психологічних заходів, спрямованих на забезпечення повного або максимального приватного і соціального існування людини при наявності якогось захворювання або з метою профілактики виникнення або загострення вже існуючого захворювання. Як один з видів психологічної допомоги виділяють медичну корекцію. Медична корекція спрямована на виправлення особливостей психологічного розвитку людини, які не відповідають прийнятій оптимальній моделі, і формування психологічних характеристик, необхідних для полегшення соціалізації та адаптації людини до сучасних умов життя. Терміни «психологічна корекція» та «медична корекція» є практично тотожними. Різниця полягає лише в тому, що медична корекція передбачає медичну допомогу [1] лікарем.

Визначення психологічної травми має вирішальне значення для психологічної корекції. Кожна жертва має своє уявлення про те, що насправді сталося та його наслідки. Крім того, захисні механізми психіки працюють по-різному в кожному випадку.

Як зазначає А. Козлова, посилаючись на дослідження зокрема, Н. Сорджвеладзе, З. Беберашвілі, Д. Джавахішвілі, Н. Махашвілі, специфічними проявами (індикаторами) психотравми в дітей є: відчуття незахищеності та безпорадності; тривога про майбутнє, очікування «поганого», страх змін; сором, низька самооцінка й почуття провини; гнів та агресивність; відчуження та ізолюваність від навколишньої фізичної і соціальної дійсності; невиліковне горе; травматичні ігри і повторювані дії; деформація картини світу; проблеми уваги, пам'яті, навчання; різноманітні страхи; травмувальні сновидіння і порушення сну; психосоматичні порушення [2].

Вікова періодизація Л.С. Виготського-Ерконіна визначає основні критерії розвитку дітей на кожному віковому етапі і вважається визначальною при виборі корекційних заходів.

У 3-6 років основним видом діяльності є рольова гра, в якій дитина пізнає доросле життя. Реакціями на травму є переривання гри – зміна змісту гри, припинення гри, регресивна поведінка (енурез, страх розлуки з батьками, страх незнайомих людей, втрата набутих навичок), дратівливість, реакції страху в контексті депресії або соматоформної дисфункції; тривога, страх, розгубленість, почуття провини або сорому, відраза, псування, відчуження почуття, сексуальні ігри, мастурбація, самостимуляція, порушення сну, агресія, замкнутість, пасивність, труднощі у спілкуванні та іграх.

У 7-11 років основною діяльністю дитини є навчання. Реакції на травму – дитина постійно плаче, тремтить або боїться; занурена в самостимуляцію; порушення сну, нетримання сечі вночі; порушення апетиту; проблеми зі здоров'ям без видимих причин; розвиток агресії; замкнутість, депресія; повернення до попереднього віку в певних емоційних та поведінкових проявах; синдром дефіциту уваги; виконання завдань Нездатність; нездатність навчатися/вчитися разом з іншими; постійні погані думки (дитина переконана, що це станеться з нею); амбівалентні почуття до дорослих, труднощі у визначенні сімейних ролей; відчуження від оточуючих, відчуття «брудного тіла»; відтворення сексуальної поведінки; тривожно-фобічні стани, депресія, стійкі психічні розлади у вигляді істерії, вегето-судинних розладів та інших фізичних порушень.

Серед наслідків психотравмування дітей дослідники найчастіше вказують на порушення афективної сфери – тривожність, звуження емоцій, страх, роздратованість, травматичні сновидіння, плаксивість, відчуття провини тощо; поведінкової сфери – посттравматична гра, регресивна поведінка, втрата попередньо набутих умінь (навчальних, соціальних), неуважність тощо; соматичної сфери – низька здатність переносити стрес, порушення сну, соматичні захворювання [3].

Знання психолога можуть бути використані у трьох формах на різних стадіях досудового та судового процесу: психологічна експертиза, залучення професійного психолога та психологічне консультування. Важливо зазначити, що висновки за результатами психологічної діагностики дитини можуть бути підставою для порушення кримінального провадження. Робота спеціалізованих психологів, які працюють з травмованими дітьми, є досить специфічною. Потрібні особливі навички та делікатність [3].

Ю. М. Грошевий завданнями судово-психологічної експертизи вважає «встановлення тривалості й впливу сильного душевного хвилювання, дослідження специфіки тривалого й інтенсивного впливу несприятливих факторів на людину та їх проявів у зміні її функцій (фізіологічних і психологічних), а також визначення відсталості в розумовому розвитку неповнолітнього підсудного внаслідок впливу несприятливих зовнішніх факторів, з'ясування суб'єктивної можливості неповнолітнього правильно оцінювати і сприймати обставини, що мають значення для справи [4].

На думку Н.Ю. Максимової, «корекційна робота полягає в нейтралізації антисоціальних установок, уявлень, цінностей, мотивів і стереотипів поведінки та формуванні нових, соціально прийнятних». Роль соціального контролю особливо важлива тоді, коли організація процесу реабілітації вимагає участі різних соціальних служб. Зокрема, що стосується дітей, то для корекції їхнього психологічного розвитку, важливо змінити ситуацію. У таких ситуаціях втручання правоохоронних органів та соціальних служб є необхідною умовою для нормалізації ситуації соціального розвитку» [5].

При складанні корекційної програми та виборі шляхів її реалізації психолог, за можливої допомоги соціальних працівників та слідчих, повинен перевірити, наскільки корекційні заходи покращують умови життя дитини та задовольняють її базові соціальні потреби.

Оскільки базові потреби дитини-жертви не можуть бути розглянуті без участі батьків та родичів, очевидно, що перед допитом дитини-жертви необхідно допитати батьків (родичів) не лише про предмет правопорушення щодо дитини, але й про те, наскільки задовольняються базові потреби дитини. При цьому цю частину допиту батьків необхідно повторити, щоб з'ясувати, наскільки змінився стан дитини у разі проведення корекційних програм.

Органи досудового розслідування у кримінальних провадженнях за участю дітей-жертв повинні виконувати такі функції: 1) практичну - безпосередній захист від осіб, які вчинили злочини проти дітей; 2) координаційну - забезпечення взаємодії зі спеціалізованими психологічними службами, зокрема, створення умов для надання дитині долікарняної медичної допомоги, у разі необхідності 3) превентивна функція - встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів проти дітей, з метою недопущення в майбутньому порушень прав дитини.

Список використаних джерел

1. Стельмах О. В. Основи психокорекції : конспект лекцій. Львів : ЛДУ БЖД, 2023. 120 с.

2. Гончарук, Н. Г. Особливості переживання кризової ситуації в Україні підлітками, залежно від місця проживання. URL: <http://int-konf.org/konf052015/1059-goncharuk-ng-osoblivostperezhivannya-krizovoyi-situaciyi-v-ukrayin-pdltkami-zalezho-vd-mscyaprozhivannya.html>.2018.

3. Вікова психологія: періодизації вікового розвитку: навчально-наочний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Психологія» освітньо-професійної програми «Психологія». Укладач: Г. О. Горбань. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 45 с.

4. Грошевой Ю.М., Мірошниченко Т.М. Нове у кримінально-процесуальному законодавстві України. Харків : Основа, 2002. 110 с.

5. Теоретико-методологічні засади психологічної корекції особистості соціально дезадаптованих неповнолітніх : монографія / [Н. Ю. Максимова, І. Ф. Манілов, А. М. Грись та ін.] ; за ред. Н. Ю. Максимової. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 258 с.

Садовничий Богдан Олександрович,
аспірант заочної форми навчання
кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії
внутрішніх справ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЗЛОВЖИВАНЬ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕАЛІЗАЦІЄЮ ДОГОВОРІВ ПРО СПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У БУДІВНИЦТВІ

Використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях щодо зловживання владою або службовим становищем, пов'язаних з реалізацією договорів про спільну діяльність у будівництві, є необхідною складовою у процесі здобуття доказів.

В умовах воєнного стану, коли значні кошти Державного бюджету України спрямовуються на відновлення, будівництво об'єктів критичної інфраструктури та житла для внутрішньо переміщених осіб, злочинні схеми у галузі будівництва набувають особливої суспільної небезпеки. Тому правова регламентація залучення спеціаліста та використання спеціальних знань перестає бути суто технічною деталлю досудового розслідування, а прямо впливає на допустимість доказів у суді.

Залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій є однією з найпоширеніших форм використання спеціальних